

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«БЕЗПЕКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

Харків
2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«БЕЗПЕКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ»

(галузь знань 1801 «Специфічні категорії»,
освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр»,
напрямок підготовки 8.18010011 «Інтелектуальна власність»)

*Затверджено вченою радою університету
(протокол № 10 від 15.06.2012 р.)*

Харків
2013

Програма навчальної дисципліни «Безпека інтелектуальної власності»
(галузь знань 1801 «Специфічні категорії», освітньо-кваліфікаційний рівень
«Магістр», напрям підготовки 8.18010011 «Інтелектуальна власність») / уклад.:
Г. Ю. Дарнопих, О. М. Левковець, Л. В. Нечипорук. – Х.: Нац. університет
«Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. –

У к л а д а ч і: Г. Ю. Дарнопих,
О. М. Левковець,
Л. В. Нечипорук

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету
(протокол № _____ від _____)*

ВСТУП

Дисципліна «Безпека інтелектуальної власності» вивчає закономірності та організаційно-економічні механізми побудови і відтворення стану безпечного, захищеного розвитку сфери інтелектуальної власності на рівні держави і окремих суб'єктів господарювання.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування системного наукового уявлення щодо змісту, закономірностей, специфіки процесів забезпечення інтелектуальної власності на макро- і мікрорівнях. За умов глобалізації інтелектуальна власність є потужним інструментом економічної експансії, конкуренції країн за доступ до ресурсів та ринків. Захищеність інтелектуальних ресурсів розвитку, їх продукування, обміну, ефективного використання є важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Водночас сучасні технології створюють унікальні можливості для несанкціонованого отримання, копіювання, використання інтелектуального продукту. Тому для майбутніх фахівців з інтелектуальної власності актуальним є отримання спеціальних економічних знань щодо умов, чинників, загроз та ризиків формування і розвитку сфери інтелектуальної власності, особливостей застосування основних механізмів її забезпечення, організації та управління безпекою інтелектуальної власності підприємства.

Специфіка освітньої професійної програми навчання студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю «Інтелектуальна власність» обумовлює зв'язок навчальної дисципліни «Безпека інтелектуальної власності» з курсами «Економічна теорія», «Введення до інтелектуальної власності», «Економіка інтелектуальної власності», «Маркетинг та менеджмент інтелектуальної власності», «Експертиза об'єктів промислової власності. Оцінка прав інтелектуальної власності», «Нематеріальна економіка та управління формуванням і використанням інтелектуального капіталу».

У результаті вивчення дисципліни «Безпека інтелектуальної власності» студенти повинні:

знати сутність безпеки інтелектуальної власності як складової національної економічної безпеки; національні інтереси в сфері інтелектуальної власності; інституційні умови та принципи управління безпекою інтелектуальної власності; види загроз та ризиків для національної економічної безпеки у сфері інтелектуальної власності за умов глобалізації; основні організаційно-економічні механізми захисту інтелектуальної власності на рівні держави; сутність і складові безпеки інтелектуальної власності підприємства; умови перетворення інтелектуального продукту найманих працівників на об'єкти інтелектуальної власності; поняття і роль специфічних та інтерспецифічних інтелектуальних трудових ресурсів підприємства; поняття комерційної таємниці, конкурентної розвідки; завдання і функції служби економічної безпеки щодо захисту комерційної таємниці; переваги та недоліки убезпечення інтелектуальної власності через механізм комерційної таємниці; способи захисту комерційно цінної інформації при переговорах із потенційними партнерами; загрози та ризики для безпеки об'єктів права інтелектуальної власності підприємства; поняття та цілі «Due Diligence» інтелектуальної власності; ризики зарубіжного патентування; сутність патентного тролінгу; особливості захисту авторських та суміжних прав у мережі Інтернет; сутність, види страхування інтелектуальної власності;

уміти ідентифікувати внутрішні та зовнішні загрози, виявляти ризики безпеки інтелектуальної власності на рівні держави; прогнозувати наслідки реалізації загроз / ризиків для національної економіки; обґрунтовувати напрями подолання загроз та нейтралізації ризиків національної економічної безпеки в сфері інтелектуальної власності; розробляти механізми узгодження інтересів суб'єктів відносин інтелектуальної власності, заходи з убезпечення інтелектуальної власності при міжнародному науково-технічному співробітництві, запобігання промислового шпигунству; виявляти потенційні шляхи втрати об'єктів інтелектуальної власності підприємства; враховувати специфіку управління безпекою за фазами життєвого циклу об'єктів інтелектуальної власності; розробляти та координувати заходи з попередження

та нейтралізації опортуністичної поведінки працівників, визначати та застосовувати інструменти закріплення і збереження на підприємстві інтерспецифічних інтелектуальних трудових ресурсів; виявляти ознаки ведення конкурентної розвідки щодо підприємства, застосовувати систему раннього конкурентного попередження; ідентифікувати відомості, що складають комерційну таємницю; розробляти систему заходів щодо захисту комерційної таємниці; приймати рішення щодо доцільності укладення договору про конфіденційність, опціонної угоди; визначати найбільш ефективний вид патенту для захисту об'єктів права інтелектуальної власності, доцільність застосування міжнародної або традиційної процедури патентування; приймати управлінські рішення щодо вибору механізмів захисту об'єктів інтелектуальної власності підприємства.

ЗМІСТ

Розділ 1. БЕЗПЕКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

1. Безпека інтелектуальної власності в системі національної економічної безпеки

Безпека інтелектуальної власності як складова національної економічної безпеки. Безпека інтелектуальної власності та науково-технологічна (інноваційна) безпека держави. Роль безпеки інтелектуальної власності у формуванні інноваційної моделі розвитку. Алгоритм та рівні дослідження безпеки інтелектуальної власності.

Об'єкти безпеки інтелектуальної власності. Суб'єкти безпеки інтелектуальної власності та їх інтереси. Суперечності інтересів суб'єктів відносин інтелектуальної власності. Національні інтереси в сфері інтелектуальної власності.

Інституційні умови безпеки інтелектуальної власності. Друга економічна революція за Д. Нортон. Взаємозв'язок між інститутами та інтенсивністю інновацій. Інституційні чинники впливу на спрямованість інновацій.

Принципи управління безпекою інтелектуальної власності. Рівні регулювання відносин інтелектуальної власності. Сучасні трансформації інституційних основ сфери інтелектуальної власності.

Роль держави в управлінні безпекою інтелектуальної власності. Нормативно-правове забезпечення процесу. Підготовка кадрів для сектору безпеки інтелектуальної власності. Інформаційна та інформаційно-аналітична підтримка сфери інтелектуальної власності.

2. Загрози та ризики національної безпеки у сфері інтелектуальної власності

Моніторинг безпеки інтелектуальної власності. Критерії та показники оцінки безпеки інтелектуальної власності.

Загрози та ризики безпеки інтелектуальної власності. Загрози, що зумовлюють низьку ефективність комерціалізації інтелектуальної власності. Загрози, пов'язані з гальмуванням процесів комерціалізації інтелектуальної власності. Загрози втрати інтелектуального потенціалу. Аутсорсинг інтелектуальних трудових ресурсів.

Загрози та ризики безпеки інтелектуальної власності в епоху Internet. Промислове шпигунство в системі світової конкуренції. Інтелектуальна власність як інструмент економічної агресії в умовах глобалізації.

3. Забезпечення національної безпеки у сфері інтелектуальної власності

Захист як базовий елемент системи безпеки інтелектуальної власності. Активний та пасивний захист. Стратегічні напрями подолання загроз та нейтралізації ризиків безпеки інтелектуальної власності в Україні.

Організаційно-економічні механізми захисту інтелектуальної власності. Патентування в контексті захисту національних інтересів. Забезпечення дотримання умов ліцензійних договорів. Узгодження інтересів правовласників та користувачів при визнанні патенту «основоположним» і включенні його до стандарту органами зі стандартизації.

Державне регулювання трансферу технологій як складова забезпечення інтелектуальної власності. Попередження несанкціонованих форм запозичення науково-технічних рішень, запобігання промислому шпигунству. Забезпечення інтелектуальної власності при міжнародному науково-технічному співробітництві.

Протидія недобросовісній конкуренції. Заходи з нейтралізації наслідків недружніх актів з боку іноземних держав.

Забезпечення реалізації національних інтересів при управлінні об'єктами інтелектуальної власності, створеними з використанням бюджетних коштів.

Розділ 2. СИСТЕМА ТА МЕХАНІЗМИ УБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

4. Безпека інтелектуальної власності підприємства

Інтелектуальна безпека підприємства. Захищеність інтелектуальних ресурсів соціально-економічного розвитку, їх продукування, обміну, ефективного використання як цільова функція безпеки інтелектуальної власності. Складові безпеки інтелектуальної власності підприємства (безпека інтелектуальних трудових ресурсів; безпека об'єктів інтелектуальної власності; безпека руху знань в інноваційному процесі).

Шляхи втрати об'єктів інтелектуальної власності та інформації про них. Загрози безпеці інтелектуальної власності підприємства. Ризики та збитки.

Механізм управління системою безпеки інтелектуальної власності на підприємстві залежно від виду підприємства. Управління безпекою відповідно

до фаз життєвого циклу об'єктів інтелектуальної власності. Показники виконання базових функцій системою безпеки інтелектуальної власності.

Форми, напрями і механізми захисту інтелектуальної власності підприємства. Технічна, організаційна, мотиваційна підсистеми. Завдання служби економічної безпеки щодо забезпечення інтелектуальної власності. Підрозділ конкурентної розвідки та його функції.

5. Безпека інтелектуальних трудових ресурсів підприємства та руху знань

Інтелектуальні трудові ресурси підприємства як носії знань. Перетворення інтелектуального продукту найманих працівників на об'єкти інтелектуальної власності підприємства.

Організаційно-економічні та психологічні умови для накопичення та ефективної реалізації творчого потенціалу. Мотивація творчої праці. Кар'єрна та освітня складові процесу. Попередження та нейтралізація опортуністичної поведінки працівників. Уникнення перетворення інвестицій в людський капітал на безповоротні втрати. Захист прав на творчі здобутки.

Специфічні та інтерспецифічні інтелектуальні трудові ресурси. Збитки підприємства внаслідок їх втрати. Інструменти закріплення і збереження на підприємстві інтерспецифічних інтелектуальних трудових ресурсів.

Інвестиції в робочі та проектні команди. Роль управління рухом знань в організації при забезпеченні інтелектуальної власності. Мотивація накопичення та обміну знаннями. Забезпечення трансформації індивідуальних знань на організаційні.

6. Захист комерційної таємниці на підприємстві

Поняття комерційної таємниці. Комерційна таємниця і конкуренція. Конкуренти і партнери. Ознаки ведення щодо підприємства конкурентної розвідки. Система раннього конкурентного попередження.

Методика виявлення відомостей, що складають комерційну таємницю. Завдання і функції служби економічної безпеки щодо захисту комерційної таємниці. Форми контролю за каналами витоку інформації.

Система технічного захисту інформаційних об'єктів. Кібербезпека. Криптографічні засоби захисту. Роль персоналу в захисті комерційної таємниці. Соціально-психологічні особливості управління працівниками, що працюють із комерційною таємницею.

Використання комерційної інформації на виставках та ярмарках. Переговори з потенційними партнерами. Договір про конфіденційність інформації. Опціонна угода.

Особливості забезпечення інтелектуальної власності при зовнішньоекономічній діяльності підприємства. Світовий досвід захисту інтелектуальної власності через механізм комерційної таємниці.

7. Убезпечення об'єктів права інтелектуальної власності

Сутність безпеки об'єктів права інтелектуальної власності. Загрози та ризики втрати, несанкціонованого копіювання, використання конкурентами інтелектуального продукту. Піратство. Плагіат. Недобросовісна конкуренція. Підробка та зміна інформації. Кіберсквотинг. Патентний тролінг. «Due Diligence» інтелектуальної власності у зниженні ризиків безпеки інтелектуальної власності організації.

Патентування як механізм захисту інтелектуальної власності. Оборонна й агресивна функції патенту. Запобігання передчасному розкриттю секретів при патентуванні. Сучасні патентні технології: сутність, потенціал щодо забезпечення інтелектуальної власності підприємства. Традиційна та міжнародна процедури патентування: порівняльна характеристика в контексті забезпечення інтелектуальної власності. Зарубіжне патентування.

Ноу-хау і комерційна таємниця. Переваги і недоліки охорони комерційно цінної інформації у режимі конфіденційності.

Захист авторських і суміжних прав в епоху Інтернет.

Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту товарів та послуг в забезпеченні інтелектуальної власності організації: сфера та особливості застосування. Збитки внаслідок недобросовісної конкуренції. Пошкодження репутації компанії. Витрати та ризики ребрендингу.

8. Страхування об'єктів інтелектуальної власності

Сутність та сфера застосування страхування інтелектуальної власності: зарубіжний досвід. Ризики, пов'язані з використанням об'єктів права інтелектуальної власності.

Види страхування інтелектуальної власності. Види страхових полісів.

Страхування судових витрат. Страхування індивідуалізованих об'єктів права інтелектуальної власності. Страхування ризиків, що впливають із ліцензійних договорів.

Інерційні чинники розвитку ринку страхування об'єктів інтелектуальної власності в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Абдуліна, І. Про патентних тролів [Текст] / Абдуліна І. // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 8. – С. 15-19.

Андрощук Г. Інтелектуальна власність в інноваційній економіці: стримуючі фактори [Текст] / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 6. – с. 4-11.

Андрощук, Г. Забезпечення економічної безпеки у сфері інтелектуальної власності [Текст] / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2011. – № 8. – С. 28-35.

Андрощук, Г. Зарубіжне патентування винаходів [Текст] / Г. Андрощук // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011. – № 6. – С. 38-47.

Андрощук, Г. Патентна система у світовій економіці: сценарії розвитку [Текст] / Г. Андрощук // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2010. – № 3. – С. 10-21; № 4. – С. 36-53.

Бабенко, В. А. Інтелектуальна власність [Текст] : навч. посіб. / В. А. Бабенко, А. П. Лимар. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. – 151 с.

Безпека людського розвитку: економіко-теоретичний аналіз [Текст] : моногр. / за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2010. – 448 с.

Варналій, З. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення [Текст] : моногр. / З. С. Варналій, Д. Д. Брукальцева, О. С. Наєнко. – К. : Знання України, 2011. – 299с.

Гордійчук, А. С. Економіка інтелектуальної власності [Текст] : навч. посіб. / А. С. Гордійчук, О. А. Стахів. – Рівне : НУВГП, 2012. – 330 с.

Економічна безпека держави: сутність та напрями формування [Текст] : моногр. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2009. – 312 с.

Інтелектуальна власність [Текст] : навч. посіб. / О. М. Стороженко, Г. В. Уманців, О. В. Фоміна. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 456 с.

Кавун, С. В. Інформаційна безпека [Текст] : підруч. / С. В. Кавун. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 368 с.

Коваленко, М. А. Економічна безпека корпоративного підприємства [Текст] : навч. посіб. / Коваленко М. А., Нагорна І. І., Родванська Н. В.; за ред. М. А. Коваленко. – Херсон : Олді-плюс, 2009. – 404 с.

Манжура, О. В. Інтелектуальна власність як чинник економіки знань [Текст] : моногр. / О. В. Манжура. – Полтава : ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2011. – 179 с.

Пахаренко-Андерсон, А. «Due Diligence» інтелектуальної власності допомагає уникнути помилок [Текст] / А. Пахаренко-Андерсон, О. Шамріна. // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 2. – С. 14-17.

Понікаров, В. Д. Авторські права та інтелектуальна власність [Текст] : підручник / Понікаров В. Д., Єрмоленко О. О., Медведєв І. А. – Х. : ІНЖЕК, 2008. – 304 с.

Прахов, Б. Предотвращение потерь коммерчески значимых разработок и преждевременного раскрытия изобретений [Текст] / Б. Прахов // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2011. – № 1. – С. 59-67.

Соколов, Д. Ю. Современные патентные технологии [Текст] / Д. Ю. Соколов // Инновации. – 2012. – № 9 (167). – С. 97-100.

Солощук, М. Захист прав інтелектуальної власності [Текст] / М. Солощук, М. Капінос, Е. Лерантович // Інтелектуальна власність. – 2008. – № 11. – С. 51-62.

Сучасні засади фінансово-економічної безпеки в сфері інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / Е. Садаклієва, О. Мамітов. – Рівне, 2012. – Режим доступу: www.on-libr.info/?p=719

Тарасов, Д. Концепція FRAND – пошук балансу інтересів правовласників та користувачів [Текст] / Д. Тарасов // Інтелектуальна власність. – 2012. – № 9. – С. 41-44.

Федулова, Л. І. Інноваційна політика [Текст] : підруч. / Л. І. Федулова, А. А. Мазаракі, Г. О. Андрощук. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 604 с.

Федулова, Л. І. Інтелектуальна власність у національній інноваційній системі: науково-аналітична доповідь [Текст] / Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук, В. К. Хаустов. – К. : Ін-т екон. та прогнозув., 2010. – 215 с.

Федулова, Л. І. Економіка знань [Текст] : підруч. / Л. І. Федулова. – НАНУ, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 600 с.

Цибульов, П. М. Управління інтелектуальною власністю [Текст] : моногр. / Цибульов П. М., Чеботарьов В. П., Зінов В. Г., Суїні Ю.; за ред. П. М. Цибульова. – К. : К.І.С., 2005. – 448 с.

Черкашин, В. Страхування інтелектуальної власності [Текст] / В. Черкашин, Я. Ступінський // Інтелектуальна власність. – 2008. – № 5. – С. 43-52.

Ястремська, О. М. Інтелектуальна власність [Текст] : навч. посіб. / О. М. Ястремська, Д. О. Ріпка. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2010. – 279 с.